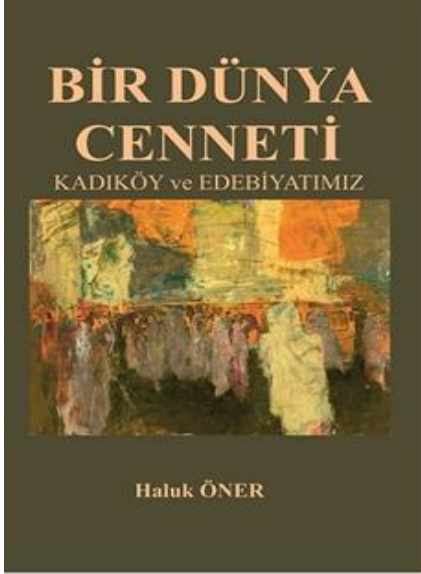

BİR DÜNYA CENNETİ - KADIKÖY VE EDEBİYATIMIZ ÜZERİNE

Can ŞEN¹

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Haluk Öner'in *Bir Dünya Cenneti - Kadıköy ve Edebiyatımız* adlı eseri Serüven Kitap tarafından yayımlandı (Temmuz 2015, 453 sayfa). Kitap, edebiyat-mekân ilişkisini inceleyen yeni bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yazımızda eserin içeriğinden genel olarak bahsederek Türk edebiyatının mekânla ilişkisinin belli bir mekân özelinde nasıl incelendiğini ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışacağız. Özellikle anlatı türlerinin yapısında mekânın önemli bir yere sahip olduğunu düşündüğümüzde tanıtacağımız eserin önemi de bu konuya yeni bir katkı olduğu için artmaktadır.

Yazar, "Ön Söz"de edebiyat-mekân ilişkisini şu cümlelerle değerlendirerek eserine başlamıştır: *"Gerçekliğe ait mekânın edebiyatla teması hayal gücünün yardımıyla özgürleşip ruh kazanmasını sağlar. Hayal gücünün imkân ve sınırlarını fütursuzca zorlayan edebiyatın ete kemiğe bürünmek için muhtaç olduğu mekânla birlikteliği edebiyatı gerçekçi düzleme indiren, edebiyat kadar eski kestirme yollardandır. İnsanın sanatsal ifade biçimlerinden edebiyat ile kimlik ve kültür birikimlerinin, değişimlerin somut yansıma alanlarından mekânın tarihsel sürecin başından beri yollarının kesişmesi kaçınılmazdır. Bu kesişmenin doğurduğu sonuçlar pek çok araştırmanın hatta kuramın konusu olmuştur. Bu nedenle kendiliğinden oluşan edebiyat mekân birlikteliğini konu alan araştırmaların varlığı ve son dönemlerde çokluğu şaşırtıcı değildir."* (s. 7). Yazarın belirttiği gibi edebiyat ile mekânın yollarının kesişmesi kaçınılmazdır, zira hangi açıdan bakarsak bakalım edebiyat "insan"ı anlatmaktadır ve mekân, insan varlığını somutlaştıran unsurlardan biridir.

Özelde birey olarak insanın, genelde ise bireyler toplamı olarak değerlendirebileceğimiz toplumun hayatını devam ettirdiği konumları karşılar "mekân" kavramı. Mekân, zaman kavramı ile birlikte insan varlığını somutlaştırır ve görünür kılar: *"Mekân, insanın iç dünyasını ve yettiği kültürü birebir yansıtan önemli bir 'yaşam'a alanıdır. Bu açıdan psikolojik ve sosyolojik çözümler için verimli bir deney sahası işlevi görür."*

¹ Okutman, Bartın Üniversitesi, Türk Dili Bölüm Başkanlığı, cansen20@gmail.com.

İnsanlar herhangi bir mekândaiken kimliklerini gösteren özellikleri de açığa çıkarmış olurlar. Mekân bireysel ve toplumsal bağlamda bir çeşit kimlik kartı gibidir. (...) (s. 13). Bu şekilde mekânın psikolojik ve sosyal yönünü vurgulayan yazar eserin “Giriş” (s. 13-25) kısmında psikoloji-mekân ve sosyoloji-mekân ilişkilerini ayrıntılı bir şekilde irdelemiştir.

“Giriş”te bu şekilde eserine kuramsal bir temel oluşturan yazar, kitabın birinci bölümü olan “Kadıköy’ün Kısa Tarihi ve Semtleri”nde (s. 28-53) kuruluşundan günümüze Kadıköy’ün tarihsel sürecini ele almıştır.

Tanzimat’tan günümüze edebî eserlerin incelendiği ikinci bölüm “Hikâyelerde Kadıköy” (s. 56-113), “Romanlarda Kadıköy” (s. 114-212) ve “Şiirlerde Kadıköy” (s. 212-248) olmak üzere üç alt başlığa ayrılıyor. Mekânın vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıktığı anlatı türleri mekânın esere yansımalarına göre üç başlık altında değerlendirilmiştir: Hikâyelerde ana mekânın Kadıköy olduğu eserler “Kadıköy’de Geçen Hikâyeler”, Kadıköy’ün ikinci planda ele alındığı eserler “Kadıköy’den Geçen Hikâyeler” ve Kadıköy’ün bir motif olarak yer aldığı eserler ise “Kadıköy’e Uğrayan Hikâyeler” başlıkları altında incelenmiştir. Aynı tasnif romanlar için de kullanılmıştır. Şiirler ise böyle bir ayırım yapılamayacağı için tek bir başlık altında değerlendirilmiştir.

Eserin üçüncü bölümünde ise şiir ve anlatı türleri dışında kalan edebî eserler incelenmiştir. Bu bölüm de üç alt başlıktan oluşmaktadır: “Anılarda Kadıköy” (s. 250-337), “Denemelerde Kadıköy” (s. 337-401) ve “Gezilerde Kadıköy” (s. 401-410).

Üçüncü bölümün ardından eserde yapılan incelemelerin geniş bir değerlendirmesinin yer aldığı “Sonuç Yerine” (s. 411-423) kısmı gelmektedir. Bu son kısımda Kadıköy’ün değişimi, eski ve yeni Kadıköy’ün edebî eserlere yansımaları ve nostalji, biyografik okuma, metinlerarasılık gibi kavramlar bağlamında edebiyat-Kadıköy ilişkisini değerlendirilmiş ve ulaşılan sonuçlar okura sunulmuştur. Eser, “Bibliyografya”nın (s. 424-435) ardından gelen “Fotoğraflar” (s. 437-453) ile görsel olarak da zenginleştirilmiştir. Eserin sonunda yer alan bu fotoğraflar sayesinde okur, eserde bahsedilen mekânları görme imkânı da bulmaktadır.

Bir Dünya Cenneti - Kadıköy ve Edebiyatımız adlı eser, edebiyat-mekân ilişkisini inceleyen çalışmalara yeni bir katkıdır. İnsanın varlık serüveninde önemli bir unsur olan mekânın edebiyata yansımalarının bu şekilde Kadıköy özelinde incelenmesi bu konuda somut sonuçların elde edilmesini sağlamıştır. İstanbul’un diğer önemli semtleri ve Türkiye’nin çeşitli illeri için de buna benzer çalışmaların yapılması Türk edebiyatındaki mekân algısını daha belirgin bir şekilde ortaya koyacaktır. Bu açıdan eseri için Haluk Öner’e teşekkür eder, eserinin yeni çalışmalara öncülük etmesini temenni ederiz.

